

Despre Sfintele Icoane – adevăr al învățaturii despre Iisus Hristos Domnul, Stăpânul și Mântuitorul - importanța și celebritatea lor

Sfintele icoane formează un mare tezaur spiritual al Bisericii. Despre sfintele icoane s-au spus multe, de către teologi, și s-au scris volume întregi. Înaintașii și Sfinții Părinți au vorbit despre rolul lor, duhovnicesc și dogmatic în același timp, și ne-au învățat să ne închinăm la icoane ca la înșiși sfinții care sunt închipuiți pe ele. „Căci cinstea dată icoanelor se urcă la chipul cel dintâi” spune Sfântul Vasile Cel Mare. Mulți consideră sfintele icoane mai mult ca valori artistice și istorice decât ca obiecte putătoare de har și sfințenie. Ei admiră îndeosebi vechimea, culorile, măiestria și arta cu care sunt lucrate. Dar nu surprind, nu simt duhul care vibrează și se transmite prin aceste sfinte obiecte!...

Prin intermediul sfintelor icoane, noi suntem permanent în comuniune cu Hristos, cu Fecioara Maria – Născătoarea de Dumnezeu și cu toți sfinții, prin sfânta rugăciune. Prin icoane întreținem un continuu dialog cu Creatorul cerului și al pământului și cu toți sfinții. Este suficient numai să vezi o icoană, să îngenunchezi în fața ei, că te și înalți, imediat, cu mintea la Iisus Hristos. Desigur, ne putem ruga și fără să avem în față icoane, dar creștinul obișnuit își adună mintea cel mai ușor și intră în atmosfera rugăciunii, stând în fața unei icoane făcătoare de minuni, și, defapt, toate icoanele pot fi făcătoare de minuni!... Atunci simte imediat Harul Sfântului Duh în inima sa, simte o prezență divină continuă, căldură și încredere duhovnicească, pe care le-ar simți mult mai greu dacă s-ar ruga în lipsa unei astfel de icoane!... Cu alte cuvinte sfintele icoane scurtează calea între cer și pământ, întrețin un permanent dialog între Dumnezeu și om, îl urcă pe om spre cer, după măsura smereniei lui și îl coboară pe Dumnezeu spre pământ, după nemăsurata Lui dragoste!...

În cele ce urmează doresc să prezint, pe scurt, trei dintre cele mai renumite icoane care se află la noi în țară. Una dintre cele mai vechi și mai vestită icoană de pe pământul țării noastre este, fără îndoială, Icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului din Mănăstirea Neamț, atât din punct de vedere istoric cât, mai ales, spiritual. Este destul de greu să vorbești, astăzi, despre tot ce a însemnat această sfântă icoană, de-a lungul celor șase secole de existență pe pământul binecuvântat al Moldovei.

Să ne gândim mai întâi la atâtea generații de călugări cuvioși, care s-au nevoit în Mănăstirea neamț, și care au fost îndemnați, supravegheați și mângâiați de duhul celei mai curate evlavii prin această minunată icoană. Să ne gândim că mii de monahi, din care unii au devenit mari sfinți, s-au rugat ziua și noaptea la această sfântă icoană și i-au închinat atâtea imnuri, acatiste, paraclise și cântări de laudă. I s-a cerut ajutorul pentru voievozi, pentru poporul nostru dreptcredincios, pentru țară, pentru sănătoși și bolnavi, pentru buni și pentru mai puțin buni, pentru toată lumea. Să ne gândim la toți voievozii din Țara Moldovei, care veneau negreșit an de an să-și plece frunțile la icoana Maicii Domnului de la Mănăstirea Neamț, cerându-i acoperământul și rugăciunile, atât în vreme de liniște cât, mai ales, în cele de restriște. Să ne gândim la pelerinajele de mari proporții ale credincioșilor noștri de pe toate meleagurile care veneau, și vin în continuare, să se roage, să se întărească în credință datorită acestei sfinte icoane. Darul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu îi ajuta pe toți: domnitorii dobândeau curaj și biruință în lupte, călăgării obțineau ajutor împotriva patimilor și negrăite mângâieri duhovnicești,

credincioșii primeau binecuvântare și tărie în necazurile vieții, bolnavii dobândeau sănătate, săracii răbdare în suferință, bătrânii sfârșit bun și creștinesc. Fiecare primea, și primește, după credința și eforturile sale. Nimeni nu se întorcea sau nu se întoarce, acasă, supărat și dezamăgit!...

Această icoană a fost dăruită Domnitorului Alexandru Cel Bun al Moldovei de către Împăratul bizantin Manuel Paleologul, în anul 1401. Este adevărat că lipsesc documentele din acea epocă care să ateste acest fapt. Pentru că întotdeauna lucrurile mari, închinare spre slava lui Dumnezeu, se făceau fără documente. Totuși sunt destule însemnări mai târzii, care demonstrează în mod convingător că icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului de la Mănăstirea Neamț este de origine bizantină, că este adusă de către Alexandru Cel Bun, că este miraculoasă protectoare a călugărilor și a oamenilor de rând!... Această icoană este foarte bine păstrată până astăzi. Are mărimea de 1 m/1, 20 m și este îmbrăcată în argint aurit din timpul starețului Neonil adică din anul 1850. În tot acest timp a stat în naosul bisericii mari (ca și astăzi), într-o strană specială (tron) așezată puțin către absida (latura) nordică a bisericii. Să se rețină faptul ea are două fețe: Maica Domnului cu Pruncul pe mâna stângă – în față, iar pe verso este pictat Sfântul Mare Mucenic Gheorghe – Purtătorul de biruință. De remarcat faptul că, până astăzi, domnitori, cronicari, boieri de sfat, scriitori, credincioși de la sate și orașe, călugări, sihaștri și preoți, turiști din țară și de peste hotare vin să admire și să-și plece frunțile înaintea icoanei Maicii Domnului de la Neamț și fiecare primește ajutor după credința lui. Se închină, o sărută, se sfințesc și sfințesc icoana cu lacrimile, cu credința și cu căldura inimii lor!...

O alta dintre cele mai importante icoane săvârșitoare de minuni din țara noastră este cea de la frumoasa Mănăstire Dintr-un Lemn, din Județul Vâlcea, importantă ca frumusețe artistică și grad de conservare și mai ales, deosebită pentru rolul ei spiritual pe care l-a avut dintotdeauna pentru mănăstire și pentru credincioșii din zona Olteniei dar nu numai. Tradiția veche locală spune că un cioban ar fi văzut-o pe Maica Domnului, care i-a poruncit să taie din poiană un stejar falnic și să facă din el o biserică mică de lemn. Tăind stejarul, ar fi găsit în tulpina lui acest prețios odor – Icoana Maicii Domnului.

Paul de Alep amintește în însemnările sale că un călugăr sihastru a găsit această sfântă icoană agățată de tulpina unui stejar, din care a auzit acest glas: „Dorința mea este ca tu să faci aici pentru mine o mănăstire din acest stejar”. Așa a luat ființă în prima jumătate a secolului al XVII – lea (1634 – 1636), o bisericuță de lemn, cu hramul „Nașterea Micii Domnului”, în care s-a păstrat o vreme sfânta ei icoană până la zidirea bisericii mari din piatră. După părerea celor mai autentici specialiști, această icoană este de origine bizantină, din epoca împăraților paleologi și ea a ajuns la noi, probabil, odată cu căderea Constantinopolului sau, ulterior acestei date. Dincolo de datele istorice, însă, această icoană este o perlă a icoanelor vechi din România. Ea este așezată în catapeteasmă (iconostas) și are dimensiuni foarte mari, fiind înaltă de 1, 50 m și lată de 1, 10 m. Poate este cea mai mare icoană a Maicii Domnului – făcătoare de minuni de la noi, din țară. Este o adevărată Împărăteasă a icoanelor românești și sufletul Mănăstirii Dintr-un Lemn!...

Însuși felul în care a fost descoperită și păstrată atât de bine până astăzi este o dovadă incontestabilă că această icoană este făcătoare de minuni, în primul rând cu ea însăși!... După obiceiul locului, icoana nu este scoasă pe câmp în timp de secetă ca altele în schimb este renumită vindecătoare de boli și suferințe omenești pentru care fapt este foarte vizitată de către foarte mulți oameni cu diferite cereri și suferințe urmând ca,

pentru rugăciunile și darul sfintei icoane din acest minunat lăcaș să dobândească sănătate, ușurare, mângâiere, încredere în viață și nădejde în Dumnezeu!...

Dorim să continuăm acest material cu prezentarea Icoanei Maicii Domnului – Făcătoare de minuni de la Mănăstirea Nicula, Județul Cluj. Această vestită icoană a fost pictată pe lemn în anul 1681, de către preotul Luca din Iclod și donată, mai târziu, Mănăstirii Nicula, unde se păstrează până astăzi. Prin Harul Duhului Sfânt și cu rugăciunile Maicii Domnului, această icoană a plâns de mai multe ori cu lacrimi adevărate și a devenit vindecătoare de boli. Unii credincioși care se închină cu evlavie la ea se fac sănătoși, se izbăvesc de primejdii și sun apărați de necazuri cu rugăciunile Preasfintei Fecioare Maria. Alt mar dar al acestei sfinte icoane este că, în fiecare an – la 15 August – Hramul Mănăstirii Nicula – în cinstea ei se adună sute de mii de credincioși din toată țara, așa încât Mănăstirea Nicula din județul Cluj a devenit, în ultimii ani, unul dintre cele mai mari și mai vestite locuri de pelerinaje nu numai în țară dar și în Europa!... Pregătirea pentru acest hram se face cu câteva zile înainte, când sute și mii de oameni îmbrăcați în haine de sărbătoare pornesc, pe jos, spre această mănăstire. Este caracteristic acestui hram faptul că majoritatea pelerinilor vin în procesiune cu icoane ale Maicii Domnului, purtate în general de către copii și tineri. Pe cale merg rugându-se sau rostind cântări bisericești închinare Sfintei Fecioare!...

Cu alte cuvinte sau în altă ordine de idei Creștinismul se înțelege ca fiind relația omului cu Dumnezeu. Această relație are caracter istoric, prin urmare problema omului și a lui Dumnezeu se studiază, se înțelege în sens teandric-istoric. Deasemenea, religia creștină, care este revelată, este căutarea omului de către Dumnezeu. Această căutare e lungă, ea are origini în creație, când omul a fost creat după „chipul” și asemănarea lui Dumnezeu și până la cuvintele Evangheliei: „și cuvântul trup s-a făcut”. Prin icoană, ca reprezentare a lui Dumnezeu întrupa, Biserica Ortodoxă mărturisește despre asumarea firii omenești în ipostasul Cuvântului lui Dumnezeu și deci despre mântuirea firii noastre. Icoana „izvorăște astfel din învățătura despre mântuire”. Argumentul principal al cinstirii icoanelor este, deci, întruparea lui Iisus Hristos: „*Odinioară Dumnezeu, cel netrupesc și fără formă, nu se reprezintă nicidecum în icoană. Dar acum, după ce s-a arătat în trup și cu oamenii a petrecut, înfățișez în icoană ceea ce este văzut al lui Dumnezeu*”, ne spune Sfântul Ioan Damaschinul. (Cuv.I.despre icoane)

Dar, înainte de a intra în această problemă, voi prezenta ca argument al cinstirii icoanei, față de interdicția mozaică a chipului cioplit, o prețioasă precizare a deosebirii între *idol și simbol*. El a fost făcut pentru prima dată în istorie de către Părinții Bisericii în timpul marilor controverse iconoclaste. Prin ea a putut fi împăcată în conștiința creștină, contradicția aparentă din Vechiul Testament între interdicția chipurilor cioplite (Exod. 22, 4-6; 22, 25; 32, 1-4; Levitic 26, 1; Deuteronom 4, 19-20; 27, 15) și porunca de a se turna doi heruvimi în cortul sfânt (Exod. 25, 18-21), sau de a se turna un șarpe de aramă ca semn a lui Hristos (Numeri 21, 8-9).

Iată un citat clasic a Sfântul Teodor Studitul (Antiorh I) „*O ce nebunie! Neagația (închinări la idoli), oprește a se asemăna Dumnezeu cu o făptură din cele ce sunt, cu soarele, cu luna, cu stelele, sau cu alceva dintre celelalte, care este una cu construirea de idoli; afirmația vrea să ridice pe Israel pe o cale simbolică, prin anumite clipuri și forme la contemplarea și slujirea unicului Dumnezeu. Oare nu este și chipul (paradigma) întregului cort o manifestare văzută a slujirii în duh, desemnată prin vedenii simbolice marelui Moise, De Dumnezeul tuturor?*”. Acest text face o diferențiere clară între idol și

simbol. Idolul fixează spiritul închinătorului la lumea creată, simbolul privește la înălțarea minții omenesti dincolo de el, la contemplare și închinare spirituală a lui Dumnezeu. El nu este o realitate pentru sine, ci în *funcție* de o altă realitate pe care o simbolizează. El este o scară care ajută spiritul să urce la realitatea simbolizată. Este văzut deci în *funcție* de transcendență. Idolul nu înalță spiritul la o transcendență, ci îl coboară în creație, îl reduce la datele imanentului, dar acest immanent este divinitatea. Patriarhul Nichifor Mărurisorul zice: „*Sensul idolilor și al înclinării lor de către cei rătăciți, rămânând la ceea ce se vede și neputând indica mai mult... îndreaptă mintea omului la pieire și la materia nensuflețită*”. De aceea Sfântul Apostol Pavel (I Corinteni 8,4) spune: „*Nu este vreo putere în idoli, ci sunt pietre și demoni...*”. Tocmai pentru faptul că *idolii* simbolizează forțe imonente, exagerate demonic, sau asociat mituri, care personifică aceste forțe, iar cultul lor e legat de mituri animând și el acele patimi în oameni. Acest cult a fost numit idolatrie. În schimb simbolul sacru e un semn sensibil al prezenței lui Dumnezeu, depildă: „*Să faci doi heruvimi din aur,... să fie aripile întinse pe deasupra... „Acolo Mă voi întâlnii cu tine*” iată deci imagini așezate pe Chivotul Legământului, chiar deasupra sulurilor Legii care le interzice.

Prin simbolurile sale, Vechiul Testament mărturisește credința sa în comunicabilitatea lui Dumnezeu prin mijloace sensibile și o anticipare a icoanelor, precum Vechiul Testament este o anticipare a lui Iisus Hristos. Icoana nu mai este *nici idol*, care identifică natura sau diferitele ei forțe cu Dumnezeu, *nici simbol* care atestă prezența lui Dumnezeu dar îi afirmă distincția de el, ci *reprezentare lui Dumnezeu însuși devenit ipostasul personal a firii umane*. Icoana păstrează distincția între creatură și Dumnezeu, dar vede într-o față umană creată pe ipostasul dumnezeiesc însuși devenit subiectul ei. Ea este locul unei prezențe harice, ea face trecerea de la tip la prototip, de la ceea ce este zugrăvit la ceea ce este în original. Învățătura Bisericii despre icoană se bazează pe fundamentul ei hristologic, întruparea lui Iisus Hristos dă sens icoanei, iar apărând icoana, ea a avut conștiința că apără temeiurile credinței.

Pentru iconoclaști icoana veritabilă este aceea identică cu prototipul, ajungând la concluzia că singura icoană a lui Iisus Hristos - Euharistia. Pentru Biserică Sfintele Daruri nu sunt o icoană tocmai pentru faptul că sunt identice cu Prototipul lor, ele nu se prefac în imaginea, ci în „*prea curat Trup și scump Sânge*” a lui Iisus Hristos. Noțiunea de „*icoană*” presupune diferențierea esențială dintre imagine și prototip. Ea este spune Patriarhul Nichifor, o *asemănare* a prototipului, dar se deosebește prin natură de acesta. Dacă nu se acceptă această distincție se ajunge la idolatrie. Pentru iconoclaști nu poate fi icoană, decât aceea xare poate reprezenta cele două naturi ale lui Iisus Hristos, umană și divină. Dogma de la Sinodul IV Calcedon (451) face însă o distincție clară între naturi pe de o parte și persoana, pe de alta. De aici icoana nu reprezintă nici natura umană, nici cea divină, ci persoana, spune Teodor Studitul a unei Persoane divine întrupate, în cazul lui Iisus Hristos. Icoana se leagă de prototip pentru că îi reprezintă persoana și îi poartă numele. Dar se face distincția netă: „*În Sfânta Treime, Iisus Hristos se deosebește de persoana Sa. În icoane, El se deosebește de propia Sa reprezentare prin natură*” ne spune Teodor Studitul.

De la interzicerea picturii, reprezentării lui Iisus Hristos s-a ajuns la respingerea tuturor celorlalte icoane. Împotriva lui Leon al III - lea, care a dat un Edict în sensul acesta, Sfântul Ioan Damaschin arată sensul acestei interziceri: „*Dacă pictezi imagini ale lui Hristos fără să le pictezi și pe cele ale sfinților, este limpede că ceea ce interzici nu*

este reprezentarea, ci venerarea sfinților". El percepe legătura intimă ce există între venerarea icoanelor și cea a sfinților. Refuzând venerarea sfinților se sfârșește logic prin a se respinge venerarea moaștilor, și în general, a tot ceea ce este material.

Pentru ortodoxie, mântuirea este legată tocmai de materie, fiindcă ea este realizată prin unirea ipostatică dintre Dumnezeu și trupul omenesc. Sfântul Ioan Damaschin răspunde în acest sens: „*Nu ador materi, ci pe Creatorul materiei, Care a devenit materie de dragul meu, Care a vroit să locuiască în materie și Care, prin cele materiale, mi-a dus mântuirea*”... Pentru Sfântul Teodor Studitul, icoana este o confirmare a chenozei Fiului lui Dumnezeu; ca atare nu este urâtă Domnului: „*Nu este urâtă de Dumnezeu, o, cugetător al deșertăciunii, ci este chiar foarte iubită*”. Fiindcă, altfel, cum ar fi făcut ceea ce I-a fost urât să facă? Căci nimic nu are atât de primordial omul între însușirile Lui, ca puțința de a fi înfățișat în chip. Iar ceea ce nu poate fi înfățișat în chip nu este nici om, ci vreun avorton. Vezi, prin deșartele tale cuvinte, ce deduci că este Iisus Hristos, cel ce, pentru imensa lui bunătate, a iubit să se facă om adevărat în toate?... Și cum se va crede că și-a luat trup din Sfânta Fecioară Maria – Născătoarea de Dumnezeu, dacă nu se zugrăvește în icoană la fel ca noi?...

Dacă nu se înfățișează în icoană, nu este din ea trupul, ci ceva deosebit... Și ca urmare, Răscumpărătorul nu a dat morții prețul pentru noi... nici n-a înfrânt pentru sine împărăția morții... Nu a omorât moartea în trup, nu om a învia în Iisus Hristos cei ce am murit în Adam... Depărtează-te, deci, de la rătăcire, de voiești, omule, și cunoaște că Hristos, făcându-se om adevărat, a fost vestit de cuvântoătorii de Dumnezeu ca unul ce poate fi descris prin cuvinte și zugrăvit. Pentru că cele ce cuvântul le înfățișează istoriei prin auz, acelea pictura tăcând le arată prin imitare”. Sfântul Teodor Studitul vede implicată în negarea icoanei, negarea întregii opere de mântuire a lui Iisus Hristos, a patimii, morții etc. El constată paralelismul între cuvântul despre Iisus Hristos și icoana Lui. Căci și cuvântul zugrăvește în mintea ascultătorilor un chip al lui Iisus Hristos...

A nega lui Iisus Hristos puțința de a fi zugrăvit în icoană, înseamnă a nega toate însușirile Lui trupești, deci a cădea în dochetism. Nicăieri nu se spune că Iisus Hristos a fost *fără chip*. Icoana aceasta arată că a avut chip, a luat chip de rob, după cum spune Sfântul Apostol Pavel la Filipeni 2,9. În inima iconoclasmului și a tuturor ereziilor tipice. Părinții au descoperit „*reducția și chiar refuzul misterului kenozei*”. Icoana devine o confirmare mai mult a *misterului kenozei* devine ca mijloc paradoxal de realizare a teoriei umane a îndumnezeirii.

Așadar, se cuvine ca noi să avem mare credință în mila cea nemărginită a Domnului nostru Iisus Hristos, ca, prin rugăciunile Preacuratei Maicii Sale și cu jutorul acestor sfinte icoane să ne vindece, să ne miluiască, să ne poarte de grijă și să ne mântuiască sufletele noastre, dacă mai credem în așa ceva!...

Stelian Gomboș